

Neli Dimc

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

Slovenski jezik v mednarodnem sodelovanju

Globalizacija se odraža tudi na visokošolskem področju, predvsem s spoznanjem o vedno večji nujnosti vključevanja v mednarodne programe, ki ne glede na disciplino, regionalno ali institucionalno usmerjenost, ponujajo veliko učnih priložnosti za sodelujoče.

V slovenskem visokem izobraževanju je bila internacionalizacija in mednarodno sodelovanje dolgo razumljena kot ekvivalent mobilnosti učnega osebja in predvsem študentov. Sčasoma pa se je začela razvijati ideja, da se internacionalizacija začne doma. Spodbuda za tovrstne razprave se je nedvomno porodila z uvedbo programa Erasmus in njegovo vedno večjo uveljavljenostjo v evropskem prostoru. Pri tem je pomembno izhajati iz dejstva, da internacionalizacija ni samo skupek vseh mednarodnih dejavnosti v posamezni instituciji, pač pa predvsem skladno razmerje med njimi.

Internationalizacija struktur in procesov v izobraževanju se pojavlja s sodelovanjem in druženjem ljudi različnih kulturnih usmeritev, miselnih vzorcev, percepcij in čustev. Ravno ta različnost in do neke mere tudi s tem povezani problemi in nesporazumi, bo oblikovala družbeno delovanje, ki bo vodilo k prilagoditvi veččin, vedenjskih vzorcev in pristopov k uravnoteženemu delovanju v medkulturnem kontekstu.

Vsebina internacionalizacije doma sestoji iz več dejavnikov. Najpomembnejši med njimi so vladna politika, globalizacijski procesi, spremenjeno okolje kot posledica tehnoloških procesov, zagotovitev kredibilnosti in odgovornosti in široko razpredena mreža visokega izobraževanja.

Zaradi različnosti perspektiv prilagoditve v medkulturni prostor je nujno razločevati med vključenimi skupinami, in sicer med študenti, ki gostujejo za daljše obdobje v tujem okolju, v drugačnem izobraževalnem sistemu, med študenti z drugačnimi kulturnimi vrednotami; domačimi študenti, ki prihajajo v stik z mednarodnimi študenti in s tem prihajajo v stik s tujo kulturo v domačem okolju; domačim učnim osebjem in administraciji, ki ima priložnost sodelovati z gostujočimi študenti in predavatelji na njihovem strokovnem področju.

Mednarodni programi, ne glede na disciplino, regionalno in institucionalno usmerjenost, ponujajo veliko učnih priložnosti za vse vključene. Očitno je, da študentje s študijem v tujini izboljšajo ne le strokovne in akademske veščine, temveč izoblikujejo tudi osebne in medkulturne povezave, s svojo prisotnostjo v tujem okolju pa spodbujajo iniciative za vedno bolj medkulturno akademsko okolje na gostujoči instituciji.

V slovenskem visokem šolstvu se pogosto srečujemo z mnenjem, da slovenščina kot učni jezik pomeni oviro za prihod tujih študentov in profesorjev ter da jo je treba nadomestiti z angleščino.

Zakon o visokem šolstvu določa, da:

... visokošolski zavod lahko izvaja študijske programe ali njihove dele v tujem jeziku, pod pogoji, določenimi s statutom.

Če visokošolski zavod opravlja javno službo, se lahko v tujem jeziku izvajajo:

– študijski programi tujih jezikov,

– deli študijskih programov, če pri njihovem izvajanju sodelujejo gostujoči visokošolski učitelji iz tujine ali je vanje vpisano večje število tujih študentov,

– študijski programi, če se ti programi na visokošolskem zavodu izvajajo tudi v slovenskem jeziku.

O tem pa vlada, kljub deklarativni podpori programom mobilnosti, ne zagotavlja sistemске rešitve financiranja izvedbe programov v angleškem jeziku. Še več, slednje se je znašlo na plečih posamezne fakultete.

Odločitev o vsaj minimalni ponudbi predmetov v angleškem jeziku na naši fakulteti je temeljila na pregledu različnih praks organizacije predavanj v državah, članicah EU, ki so vključene v program mobilnosti Socrates Erasmus. Predavanja v skandinavskih državah, državah srednje in vzhodne Evrope so za gostujoče študente izvedena v angleščini na dodiplomskem in podiplomskem nivoju, medtem ko npr. v Španiji, Italiji, Nemčiji in Franciji predavanja na dodiplomskem nivoju potekajo v matičnem jeziku, v angleščini pa je izveden le del podiplomskih programov. Tudi nabor predmetov je različen – od ponujenih modulov v okviru posameznih programov do splošnega nabora predmetov iz vseh smeri, ki jih posamezna institucija ponuja.

V želji, da gostujočim študentom omogočimo kakovosten študij, torej ustrezno razmerje med predavanji in individualnim delom študenta, na Fakulteti za družbene vede že nekaj let izvajamo, sicer v omejenem obsegu, del študijskega programa v angleškem jeziku. Smiselna bi bila organizacija modulov (60 oz. 120 ECTS) za posamezen oddelek, ki bi potekali vzporedno s predavanji v slovenskem jeziku in bili odprti tudi za slovenske študente, če bi izrazili željo po sodelovanju, vendar ideja zaradi pomanjkanja sredstev ostaja na papirju.

Glede na dejstvo, da je večina programov mobilnosti študentov omenjena na obdobje od enega semestra do enega študijskega leta (ali manj), je težko pričakovati, da bodo tuji študentje prišli na študentsko izmenjavo z ustreznim znanjem slovenskega jezika, da bodo lahko sledili predavanjem v slovenščini. Vsekakor pa je smiselno pričakovati, da se bodo v obdobju njihovega študija pri nas naučili osnovne komunikacije v slovenščini. Praksa je pokazala, da se je kar nekaj tujih študentov odločilo naučiti se slovenskega jezika, žal pa so bili v svojem hotenju največkrat prepuščeni sami sebi ali dobri volji predavateljev, jezikoslovcev naše fakultete.

Izhajajoč iz zakonskega določila, da se »tujcem in Sovencem brez slovenskega državljanstva omogoči učenje slovenščine«, bi moral biti intenzivni tečaj slovenskega jezika na voljo vsem tujim študentom, ki za to izkažejo interes in imajo status gostujočega študenta na Univerzi v Ljubljani. Žal je omenjeni tečaj v zelo omejenem obsegu in za omejeno število študentov na voljo le študentom programa Socrates Erasmus, ne pa tudi študentom, ki prihajajo na članice v okviru bilateralnih pogodb. Slednje je zagotovo razlog za odprto vprašanje enakega statusa gostujočih študentov, saj se ob omenjenem dejstvu študentje iz držav nečlanic EU počutijo zapostavljene.

Tako na evropski kot na regionalni in nacionalni ravni se internacionalizacija že po tradiciji izvaja bolj ali manj s »spodbujevalnim« pristopom, ki v osnovi pomeni zagotovitev posebnih sredstev institucijam, ki so pripravljene vstopiti v t. i. mednarodni prostor, zato bi bilo smiselno, da Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo nameni del proračunskih sredstev za izvedbo vzporednih programov/modulov Univerzi v Ljubljani, ki bi jih, upoštevajoč izvedene programe, prerazporedila na članice. Podporo predlaganemu zasledimo tudi v Strategiji razvoja Slovenije, ki predlaga »povečanje proračunskega financiranja visokega šolstva vezati na doseganje referenčnih kriterijev ter napredka v mednarodnih primerjavah (sprememba zakonskih podlag – ZVŠ), ustrezná sprememba poslanstev univerz in sistemске urejenosti (MVZT, Univerze, 2006)«.

Viri:

Zakon o visokem šolstvu, *Ur.l. RS*, št. 100/2004.

Zakon o javni rabi slovenščine, *Ur. RS*, št. 86/2004.

<http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/erasmus/erasmus_en.html>

DeWinter, Urbain, 1996: *International and quality assurance: goals, strategies and instruments*.

EAI Occasional paper, Amsterdam.

Strategija razvoja Slovenije, UMAR, 2005.

Peter Maček

Univerza v Ljubljani

Jezik znanosti in visokošolskega izobraževanja na Slovenskem – osebni pogled

Posvet o jeziku znanosti in visokošolskega izobraževanja je koristno in potrebno nadaljevanje širše razprave o vlogi in usodi rabe slovenskega jezika kot univerzitetnega učnega jezika v R Sloveniji. Namen kratkega razmišljanja je opozoriti na nekatera opažanja v zvezi s trenutnim stanjem na tem področju ter posredovati nekatere iztočnice za nadaljnjo razpravo.

Vtis je, da je bilo razprav o tem vprašanju premalo in da je del stroke, predvsem slovenistične, v navezi s politiko prehitro »izsilil« nekatere zakonske rešitve, ki v vsakdanjem življenju ne morejo zaživeti. Vrsta akademskih inštitucij je namreč še pred sprejemom *Zakona o rabi slovenskega jezika* opozarjala na nekatere neživljenjske določbe, še posebej v zvezi z obvezno rabo slovenskega jezika kot učnega jezika na univerzah ter še posebej v znanosti. Tudi to nadaljevanje razprave pravzaprav dokazuje, da soglasja niti na strokovni ravni nismo uspeli doseči.

Menim, da bi morali ponovno premisliti o primernosti veljavnega zakona, posebej določil, ki urejajo rabo slovenskega jezika v slovenskem visokem šolstvu oz. znanosti. V pomoč bi lahko bila naslednja dejstva:

1. R Slovenija je vključena v Evropsko skupnost (EU) kot enakopravna članica in normativno je tudi slovenski jezik enakopraven (eden od uradnih jezikov) EU, vendar je v vsakdanjem življenju komunikacija pripadnikov različnih nacij EU omejena na nekaj »večjih« jezikov s prevlado različic angleškega jezika; to velja tako za politiko, poslovno okolje, visokošolski prostor in znanost itd. Razlogi za to so predvsem praktične narave.
2. V nekaterih državah EU, tudi večjih, je dvojezičnost ali celo trijezičnost nekaj običajnega.
3. Pri domačih razpravah o rabi slovenskega jezika v visokem šolstvu in znanosti se ne upošteva, da uporabljamo slovenski jezik v izobraževanju od predšolske vzgoje dalje, preko primarnega in sekundarnega izobraževanja vse do terciarnega. Glede na to, da se v terciarnem šolstvu izobražuje manjši del populacije ter da je dolžina terciarnega izobraževanja v primerjavi s prejšnjimi ravni znatno krajša, bi pričakovali, da slovenski jezik ne bi smel biti ogrožen.